

Bálint István

AZ ÖNSZERVEZŐDÉS EMBERE ÉS IDEOLÓGIÁJA

The Man and Ideology of Self-organization

Hódi Sándor: *Mi fán terem a nemzetstratégia?* Széchenyi István Stratégiai és Fejlesztési Intézet, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Tóthfalu–Zenta, 2007

Dr. Hódi Sándor sajátos személyisége (majdnem azt írtam: intézménye) a vajdasági magyar közéletnek. A rendszerváltással felélénkülő vajdasági magyar közélet korszakában azon elsők között volt, akik magyar pártot alapítottak nálunk. Majd elsőként fedezte fel a pártpolitika korlátait és jutott arra a következtetésre, hogy a többpártrendszer nem elég, mögötte ott kell állnia a vajdasági magyarok öntudatra ébredt és szervezett közösségének. Erre a szerveződésre (feleségével, Hódi Évával együtt) néhány szervezetet létrehozva, a Széchenyi István Stratégiakutató és -fejlesztési Intézetet megteremtve ő maga adott jó példát. (Nem véletlen, hogy ők alkották meg közéletünk nagy áttekintését, a *Ki kicsoda* vajdasági magyar közéleti lexikont.) E munkássága során nem lankadt a társadalmat az emberek vizsgálata révén megközelítő pszichológusi érdeklődése és tevékeny hozzáállása. Tíz év alatt – 1996-tól 2007-ig – megjelent cikkeiből, interjúiból készült válogatás került most az olvasó kezébe. Sokak számára meglepetésként: a különböző korszakokban közölt rövidebb-hosszabb írások, nyilatkozatok teljes képpé illeszkednek össze. Pedig ebben nincs semmi meglepő: mögöttük ott áll a világot tudatosan vizsgáló, jelenségeire egyéni módon reagáló gondolkodó ember.

A PÁRTPOLITIKA KEMÉNY BÍRÁLATA

Mivel az önszerveződéshez és a vajdasági magyar társadalom (érdekeinek tudatára ébredt, ezeket képviselni, sőt érvényesíteni képes közösség és a közvélemény) kialakításához mindenekelőtt túl kell lépni a pártpolitikán és az egymással acsarkodó pártok gyakorlatán, magától értetődik, hogy az önszerveződés első lépése a pártpolitika kemény bírálata. Elsősorban erre irányulnak Hódi itt összegyűjtött írásai. A vajdasági magyar pártpolitikával kapcsolatban: „Fájdalom, de azzal kell kezdenem, hogy a legutóbbi szerbiai választásokon a magyar kisebbségpolitika a Vajdaságban megbukott”, mondta Hódi már 1997-

ben, pedig akkor még halványabban látszott mindaz, ami a legutóbbi választásokon már nyilvánvaló lett. Nem sokkal később már a helyzet teljes képét rajzolja meg: „Kisebbségi pártjainkat nem a »népakarat« hozta létre, nem a kisebbségi érdekképviselő vezérli, hanem régi-új pártvezérek érdekeltségei. Ezek a rutinos pártvezérek nem a magyar sorskérdéseken rágódnak, hanem azon, hogyan tudnák lejáratni ellenfeleiket, és megnyerni a legközelebbi választásokat.” Ez a vizsgálódás kemény szavakat mondhat vele: „Egy valamit tettünk: pártokat hoztunk létre, amelyekkel viszont célt tévesztettünk. A kisebbségi pártok létrehozásával ugyanis többet veszítettünk, mint nyertünk.” Mert „Az elmúlt tíz év során mindannyiunknak volt alkalmunk megtapasztalni, hogyan próbálták még az általunk megálmodott és létrehozott pártok is egy idő után lemetszeni szárnyainkat, hogyan váltak a testvérháborúk színterévé s alkalmatlanná a nemzet szolgálatára”. És így odajutottunk, hogy „A kisebbségeket felügyelő (!) pártok nyomasztó teherként nehezednek a felmorzsolódó kisebbségi társadalomra”.

Ez a kritika nem kíméli a magyarországi pártokat sem. Bíráló szavai egyaránt érintik a tudathasadásos és hisztérikus légkörben, a népszerűtlen intézkedések miatt szavazataikat féltő kormánypártok hatására bizonytalanná, kapkodóvá váló kormányt és a tízszázalékos hiány mellett minden megszorítást visszautasító, sőt mindenre több pénzt követelő ellenzéket egyaránt. És azzal a köztudattal ellentétben, amely szakított a Trianon után Erdélyben, a Felvidéken és nálunk egyformán kialakult tapasztalattal, hogy a kisebbségnek mindig kormánypártinak kell lennie, hirtelen túlon túl Fidesz-pártivá lett, emlékeztet még arra is, hogy a Fidesz mennyire más politikát folytatott – a Magyarok Világszövetsége és a határon túli magyarok iránt –, amikor kormányon volt. Hasonlóan kemény bírálattal illeti azt a tényt is, hogy „a határon túli magyarok kérdése... a magyar belpolitikai küzdelmek játékszere lett”.

AZ ÖNSZERVEZŐDÉS BIZAKODÁS ÉS KÉTELYEK KÖZÖTT

Ennyi bírálat kellett ahhoz, hogy Hódi elméleti és gyakorlati munkálkodása révén a társadalmi önszerveződés apostolává váljon. Felismerte, hogy a vajdasági magyarságnak olyan közösséggé kell válnia, amely tudatában van érdekeinek, képes képviselni és érvényesíteni őket, akár saját pártjaival szemben is. A pártok tovább folytathatják a maguk politikáját, de mögöttük ott kell állnia a társadalomnak, amely egész életével és a közvéleménynek nevezett intézményével közösségként tud fellépni. Ahogy Hódi hangsúlyozza: „Önálló magyar intézményrendszert kell létrehoznunk a kreativitás és a szellemi képességek kibontakoztatására. Még hozzá abból az elsődleges célból, hogy csökkentsük a nemzet negatív önértékelését, és leromboljuk az önmagunk köré emelt érzelmi és szellemi korlátokat.” Mert „Tévedtünk. Tíz év után rá kell döbbernünk, hogy a kisebbségi párt önmagában véve mit sem ér, ha nincs egy ideál, egy eszme,

amely bensőleg összekapcsolja és egy közös cél érdekében csatasorba állítja az embereket”.

Így kerekedik ki egy teljes társadalmi koncepció, amely szerint – konkrétizálva – nem követelni kell az autonómiát (legtöbbször nem is az egyetlen lehetséges módon, a többséggel és annak pártjaival folytatott harc, illetve együttműködés bonyolult szövevényét kialakítva, hanem Magyarország felé követelözve), sokkal inkább meg kell teremteni azt a közösséget, amely képes autonóm módon fellépni. Nemcsak úgy, ahogyan az albánok nem vártak arra, hogy az állam megszánja őket, hanem ahogyan minden vallás autonóm közösségként él. (Még konkrétan: onnantól kezdve, hogy semmi akadály a magyar többségű közösségek együttműködésének, akár régiójának, addig, hogy nem vitatkozni kell arról, szükség van-e külön választói névjegyzékre a nemzeti tanács megválasztásához, hanem tudni kell, akarja-e a vajdasági magyarság ezt a névjegyzéket, és ha igen, akkor meg kell teremteni.) Egyszóval: meg kell teremteni a közösséget, amely él, és képes stratégiát kimunkálni, tudatosan fellépni, s amelyet szervezeteinek hálózata annyira egybegyúr, hogy cselekedni is képes.

Ahogy Hódi fogalmaz: „Úgy tűnik, hogy a nemzeti közösségi érdekképviselő csődjével nem vagyunk képesek szembenézni, hiszen az ezredfordulón ez a problémakör az, amit talán a legnagyobb hallgatás övez. Ugyanakkor nem vitás, hogy a magyar közösségi érdekképviselőt más alapokra kell helyezni.” Más szavakkal: a demokratikus közösségi élet nem azonos a többpártrendszerrel, amely annak csak a felszíne, és könnyen a demokrácia karikatúrájává válhat, s az ember által eddig kitalált leghatékonyabb rendszert az acsarkodás marta-lékává teheti, ha mögötte nincs ott az aktív életét élő, szervezett demokratikus társadalom. Mert „A dolgok csak attól fordulnak jobbra, ha felismerjük, hogy valamennyien okai és forrásai vagyunk a kudarnak és a sikernek, az eredménynek, az örömeink, mindannak, ami szűkebb és tágabb környezetünkben történik”.

A kötetbe rendezett írások, interjúk mutatják, hogy az idők folyamán néha Hódin is úrrá lesz a kétely: lehetséges-e ilyen közösséget teremteni. Látja ugyanis, hogy mennyi minden dolgozik ellene. A világfolyamatoktól kezdve – a nemzet kohéziós erejét csökkentő globalizálódás éppúgy, mint a társadalomban mindjobban érvényesülő atomizálódás –, a nehéz helyzetet át –, az anyagi romlás, az egyre növekvő egzisztenciális kiszolgáltatottság és bizonytalanság” – sok minden másig, ami „kifejezetten aláássa a magyar gyermekek önértékelését és önbecsülését”.

Az önszerveződés elméletét, sőt ideológiáját megfogalmazó Hódi azonban mindig úrrá lesz ezeken a kételyeken. Ő, aki a vajdasági magyar társadalomban nem a pártpolitika felszínén, hanem a mélyben lejátszódó folyamatokat tudományos alapossággal vizsgálja, látja, hogy az utóbbi majd két évtized alatt milyen változások történtek ebben a közösségben. Életerőnköt bizonyítva ez a

közösség átvészelte a II. világháború utáni borzalmas megtizedelést, a titói korszakban a nyugati határok megnyitását követő – talán százezres nagyságrendű – kivándorlást, majd az értelmiségtől a vállalkozó szellemű kisiparosokig olyan sok vajdasági magyar Magyarországra költözését a rendszerváltás után. A le-targikus állapotból magához térve azonban újra élni kezdett. Talán még nem is vagyunk tudatában, mit jelent, hogy a vajdasági magyarok körében ma több száz társadalmi szervezet létezik és működik, hogy már milyen eredményeket ért el az a magyarság, amely tudja, hogy követelőzve, ökölbe szorított vagy koldulásra kinyújtott kézzel nem várhat csodára, neki kell megszerveződnie, társadalmi életet élnie. És ez ad fedezetet nemcsak Hódi itt közölt írásaiban, interjúiban kifejtett mondanivalójának, hanem az, hogy e hozzáállás első eredményeit is sejteti.

A FÖDERATÍV MAGYARSÁG

Végül szólnunk kell e mondanivalójának még egy lényeges eleméről, amely forradalmat vihet az egész magyar közgondolkodásba. Ennek alapmondata így hangzik: „Az európai integrációs folyamat természetéből adódóan abból indulunk ki, hogy a határokkal szét darabolt magyarságot politikailag föderális nemzetként kell kezelnünk, és az új nemzetstruktúra kialakítását az egyes nemzetrészek közösségi jogalanyiségének megteremtésével kell kezdenünk.” Ez ugyanis radikálisan megváltoztathatja (pontosabban: egy ilyen változáshoz teljes koncepciót kínálhat fel) az egész kárpát-medencei magyarság hozzáállását a leglényegesebb kérdésekhez.

Hódinak is szembe kell néznie azzal, amivel minden gondolkodó ember szembe találja magát: ha meg akar maradni egy mozgalomban (mert az ember céljait csak mozgalomban, másokkal együtt érheti el), akkor alkalmazkodnia kell, esetleg meg is kell alkudnia azzal, hogy nézeteinek képviselőjében csak addig mehet el, ameddig a mozgalom által megadott keret megengedi. Ő sem lehetett volna a Magyarok Világszövetségének egyik elismert vezetője, ha nem alkalmazkodik a szövetség álláspontjaihoz, s nem lehetett volna a vajdasági magyar önszerveződés egyik aktív részvevője, ha szembeszáll a közvéleményben általánosan elfogadottnak számító nézetekkel.

Látja ugyan a dolgokat, de abból, amit ennek alapján megállapít, nem mindig vonja le a következtetéseket, vagy csak az igazságnak az egyik oldalát világitja meg. Jellemző példa erre, hogy bírálólágg szól a magyarországi segélyekről: „A nekünk nyújtott támogatás a jelen formájában nem szolgálja közösségi érdekeinket.” Megállapítja továbbá: „A magyar kormány azonban a szociális, karitatív jellegű támogatás mellett döntött, amelyre valóban nagy szükség van, de azt gondolom, hogy nem a magyar szellemiség erősítésének a rovására.” És szembeszáll azzal a szemlélettel, amely „egyszerű fejőstehénnek tekinti Magyarországot”. De azt már nem teszi hozzá, hogy a magyarországi segély nem

megoldása, hanem – mivel olyan nagy szükség van rá – része a vajdasági magyarság tragédiájának. Nem azért, mert volt már korszak, amikor mi segítettük a magyarországiakat, és nem tudni, nem szorulnak-e hamarosan rá, ha nem a vajdaságiak, akkor a szlovákiai vagy romániai magyarok segítségére, mert nem tudnak megszabadulni attól, hogy többet költsenek, mint amennyit szabad lenne. De térjünk vissza szűkebb hazánkra. A kolduslelkület kialakulása a legnagyobb veszély egy közösségre. Egyszerűen azért, mert az önbizalomhoz és önbecsüléshez a vajdasági magyarok saját gazdasági erejének a megteremtésére van szükség.

Az igazság csupán egyik oldalának a megvilágítására példa következő kitétele: „A határon túli magyarok ugyanis mind egy szálig szeretnének visszakérülni Magyarországhoz.” Nem teszi azonban hozzá, hogy ez részben nem lehetséges, részben pedig az emberiség és a kisebbségi kérdés megoldása szempontjából teljesen mindegy, hogy a magyarok élnek-e román, szlovák és szerb államban, vagy a románok, szlovákok, szerbek magyar államban (mint ahogyan mindegy, hogy Kosovóban a szerbek sanyargatják-e az albánokat, vagy az albánok a szerbeket). A kisebbségi kérdés csak európai méretben oldható meg, annak elérésével, hogy minden állam a polgáraié legyen. Figyelmen kívül hagyja továbbá, hogy a Trianon miatti siránkozás támadás a magyarság ellen, mert felrúgja azt a szabályt, amelyet minden gondos anya az első szavakkal és az első lépésekkel egyidejűleg tanít meg gyerekének: a sebet nem szabad piszkálni, mert elmérgesedik.

Így jutunk el oda, hogy Hódi világosan látja: „A nemzetrészek önszerveződése nem jutott el addig a pontig, amelynek köszönhetően a nemzettestek önálló jogi, politikai, gazdasági szubjektivitásban öltöttek volna testet.” De az már a következő önvizsgálatok tárgya lehet, hogy az önszerveződésnek azt is tudatosítania kell: boldog nemzeteknek öt-hat államuk van. A magyar nemzetrészek önszerveződésének is az egyik oldalon el kell jutnia addig, hogy ezek a közösségek is meghódítsák az államot (megőrizve kapcsolataikat az anyanemzettel), a másik oldalon pedig az önszerveződés csak akkor lehet igazán eredményes, akkor tekinthető befejezettnek, ha ez sikerül. És ne akarjuk elvenni Magyarországot a magyarországi románoktól, szlovákoktól, szerbektől, így előbb eljutunk oda, hogy Románia, Szlovákia és Szerbia a mi államunk is lesz.

Mindezt összegezve megállapíthatjuk, hogy már rég olvastunk vajdasági kiadványt, amely ennyi gondolatot ébreszt, ennyi mindennek a felülvizsgálását indítja el, és ennyi további vizsgálódást, elmélkedést gerjeszt. Ezt kell elismernünk Hódi Sándornak, hogy további sikeres munkára buzdítsuk.